

ประสบการณ์ของเยาวชนผู้เป็นเจ้ามือหวยใต้ดินในชุมชนชนบทแห่งหนึ่ง
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
Experiences of Young Underground Lottery Bookmakers in a Rural Community
in Northeastern Thailand

ประสิทธิ์ แก้วศรี

Prasit Kaewsri

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Humanities, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author, Email: Prasit008@gmail.com

Retrieved: July 1, 2026; Revised: August 25, 2026; Accepted: August 29, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงคุณภาพนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสบการณ์ชีวิตกระบวนการเข้าสู่บทบาทเจ้ามือหวยใต้ดิน ผลกระทบ และการวางแผนชีวิตในอนาคตของเยาวชนในชุมชนชนบทแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีข้อมูลนำมาวิเคราะห์จำนวน 6 คน มีอายุไม่เกิน 25 ปี มีประสบการณ์รับซื้อหวยหรือเป็นเจ้ามือหวยไม่น้อยกว่า 1 ปี และยังคงดำเนินกิจกรรมดังกล่าวในช่วงเก็บข้อมูล คัดเลือกด้วยวิธีสนับทึบ เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้างและการสังเกตบริบท วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา โดยถอดความ อ่านบททวน ทำรหัส จัดหมวดหมู่ และสังเคราะห์ประเด็น พร้อมเปรียบเทียบข้อมูลจากการสัมภาษณ์กับการสังเกต

ผลการวิจัยพบว่า การเข้าสู่บทบาทเจ้ามือหวยสัมพันธ์กับความต้องการหารายได้ การรับผิดชอบตนเอง และครอบครัว และข้อจำกัดของโอกาสทางเศรษฐกิจในพื้นที่ เครือข่ายคนรู้จักและเทคโนโลยีการสื่อสารเอื้อต่อการเข้าสู่และดำรงบทบาทดังกล่าว ผู้ให้ข้อมูลรับรู้ความเสี่ยงด้านกฎหมาย การเงิน และความปลอดภัย ตลอดจนรายงานผลกระทบต่อการเรียน ชีวิตประจำวัน และภาวะทางจิตใจ เช่น ความเครียด ความกดดัน และความรู้สึกผิด ในอีกด้านหนึ่ง ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนว่าตนได้เรียนรู้การจัดการเวลา การสื่อสาร การเจรจา และการจัดการทรัพยากร แต่ข้อค้นพบนี้ควรเข้าใจเป็นการรับรู้และการปรับตัวภายใต้บริบทเฉพาะ มิใช่หลักฐานเชิงสาเหตุว่ากิจกรรมผิดกฎหมายก่อให้เกิดผลเชิงบวก โดยผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ไม่มองบทบาทนี้เป็นอาชีพระยะยาวและวางแผนเปลี่ยนไปสู่อาชีพอื่นเมื่อมีทางเลือกที่มั่นคงกว่า

คำสำคัญ: เจ้ามือหวยใต้ดิน; เยาวชน; ชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ; การพนัน

Abstract

This qualitative study aimed to examine the life experiences, pathways into the role of underground lottery bookmakers, perceived impacts, and future life planning of young people in a rural community in Northeastern Thailand. Six key informants whose data were included in the analysis were aged 25 years or younger, had at least one year of experience taking underground lottery bets, and were still engaged in the activity during data collection. Snowball sampling was used. Data were collected through semi-structured in-depth interviews and contextual

observation. Content analysis involved transcription, repeated reading, coding, categorization, thematic synthesis, and comparison of interview and observational data.

The findings showed that entry into underground lottery bookmaking was associated with the need to earn income, responsibilities toward self and family, and constrained economic opportunities in the locality. Social networks and communication technologies facilitated entry into and continuation of the role. Participants perceived legal, financial, and personal-safety risks and reported effects on education, daily routines, and psychological well-being, including stress, pressure, and guilt. Participants also described learning to manage time, communicate, negotiate, and allocate resources; however, these accounts should be interpreted as perceived adaptations within a specific context rather than causal evidence that illegal activity produces positive outcomes. Most participants did not view underground lottery bookmaking as a long-term occupation and planned to move toward more stable forms of work when feasible.

Keywords: Underground Lottery Bookmakers; Youth; Rural Northeastern Thailand; Gambling

บทนำ

การพนันเป็นปรากฏการณ์ที่สัมพันธ์กับเศรษฐกิจ สังคม สุขภาวะ และเทคโนโลยี มิได้จำกัดอยู่เพียงมิติของการเสี่ยงโชคส่วนบุคคลเท่านั้น รายงานสถานการณ์การพนันในสังคมไทยปี 2564 ซึ่งสำรวจประชาชนอายุ 15 ปีขึ้นไป 6,977 คน พบผลกระทบเชิงลบจากการพนันทั้งด้านการเงิน สุขภาพจิต การใช้ชีวิตประจำวัน และความสัมพันธ์ในครอบครัว อีกทั้งพบกลุ่มเด็กและเยาวชนอยู่ในกลุ่มผู้มีพฤติกรรมพนันที่เป็นปัญหา (ศูนย์วิจัยเพื่อการพัฒนาสังคมและธุรกิจ, 2564) ในระดับสากล งานทบทวนอย่างเป็นระบบชี้ว่าช่วงวัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่ตอนต้นเป็นช่วงที่มีความเปราะบางต่อปัญหาการพนัน โดยปัจจัยเสี่ยงเกิดจากปฏิสัมพันธ์ของลักษณะส่วนบุคคล ครอบครัว เพื่อน สิ่งแวดล้อม และความสะดวกในการเข้าถึงการพนัน (Richard & King, 2023; Moreira et al., 2023)

สำหรับห่วยใต้ดินในประเทศไทย ความนิยมมิได้กระจายอย่างเป็นกลางทางสังคม งานศึกษาระดับประเทศพบว่าคนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและกลุ่มรายได้น้อยมีส่วนค่าใช้จ่ายต่อรายได้กับห่วยใต้ดินสูงกว่าหลายกลุ่ม สะท้อนความเชื่อมโยงระหว่างการพนันกับความเหลื่อมล้ำและความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ (เฉลิมพงษ์ พงษ์ประชา, 2558) ขณะเดียวกัน การสื่อสารออนไลน์ทำให้กิจกรรมการพนันเข้าถึงเยาวชนได้ง่ายขึ้น งานของณัฐธินิชา เสงี่ยมศรี และนพรุจ ศักดิ์ศิริ (2567) พบทั้งแรงชักชวนจากเพื่อน การเข้าถึงง่ายของชุมชนและสื่อออนไลน์ และความต้องการทางการเงินเป็นส่วนหนึ่งของเงื่อนไขเสี่ยงในเยาวชน

งานที่ศึกษาผู้ขายหรือเจ้ามือห่วยในกลุ่มคนหนุ่มสาวยังมีน้อยเมื่อเทียบกับงานที่ศึกษาผู้เล่นพนัน สุวิทย์ จำเริญ และปิ่นวดี ศรีสุพรรณ (2559) เคยศึกษานักศึกษาที่ขายห่วยใต้ดินและพบความสำคัญของเครือข่ายความไว้วางใจ ช่องทางสื่อสาร และแรงจูงใจด้านรายได้ แต่ยังมีข้อจำกัดในการอธิบายประสบการณ์ของเยาวชนที่ดำรงชีวิตในชุมชนชนบทภายใต้ความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจ รวมถึงผลกระทบทางจิตใจ การรับรู้ความเสี่ยง และการวางแผนออกจากบทบาทดังกล่าว ช่องว่างนี้จึงเป็นฐานสำคัญของการศึกษาครั้งนี้

ในมิติพุทธจิตวิทยา การพนันถูกกล่าวถึงในสังคาลสูตรว่าเป็นเหตุแห่งความเสื่อมและมีผลกระทบหลายด้านต่อผู้เกี่ยวข้อง (ที.ปา. (ไทย) 11/247/202-203) อย่างไรก็ตาม การนำหลักพุทธจิตวิทยามาใช้ในการวิจัยนี้มิได้มีเป้าหมายเพื่อพิพากษาหรือตีตราผู้ให้ข้อมูล แต่ใช้เป็นกรอบทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างแรงผลักดัน ความอยากได้ผลตอบแทน การตัดสินใจ ความประมาท ความตระหนักต่อผลของการกระทำ และการทบทวนทางเลือก

ชีวิต การวิเคราะห์จึงให้ความสำคัญทั้งเงื่อนไขเชิงโครงสร้างและกระบวนการทางจิตใจ เพื่ออธิบายว่าบุคคลเข้าไปอยู่ในกิจกรรมที่รู้ว่ามีความเสี่ยงได้อย่างไร และเหตุใดจึงเริ่มคิดถึงการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาประสบการณ์ชีวิต กระบวนการเข้าสู่บทบาทเจ้ามือห่วยไต้ดิน ผลกระทบ และการวางแผนชีวิตในอนาคตของเยาวชนผู้เป็นเจ้ามือห่วยไต้ดินในชุมชนชนบทแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

การทบทวนวรรณกรรม

การพนันในเยาวชนและผลกระทบ

วรรณกรรมร่วมสมัยมองการพนันเป็นประเด็นสาธารณสุขที่มีผลกระทบครอบคลุมสุขภาพจิต การเงิน ความสัมพันธ์ การศึกษา และการทำงาน มากกว่าจะจำกัดความเป็นปัญหาเฉพาะผู้ที่เข้าเกณฑ์ความผิดปกติจากการพนันเท่านั้น คณะกรรมการวิชาการด้านการพนันของ The Lancet Public Health เสนอว่าความเสียหายจากการพนันเกิดได้ในหลายระดับและได้รับอิทธิพลจากสภาพแวดล้อมทางการค้า เทคโนโลยี และนโยบาย (Wardle et al., 2024) สำหรับเยาวชน การเข้าสู่การพนันในช่วงต้นสัมพันธ์กับปัจจัยหลายมิติ เช่น ความหุนหันพลันแล่น การใช้สารเสพติด ปัญหาสุขภาพจิต การมีเพื่อนเล่นพนัน และการเข้าถึงผลิตภัณฑ์พนันได้ง่าย (Richard & King, 2023; Moreira et al., 2023)

ห่วยไต้ดิน เครือข่ายสังคม และข้อจำกัดทางเศรษฐกิจ

ห่วยไต้ดินมีลักษณะเป็นกิจกรรมที่พึ่งพาความสัมพันธ์ทางสังคม ความไว้วางใจ และความใกล้ชิดในชุมชน งานของเฉลิมพงษ์ พงษ์ประชา (2558) ชี้ให้เห็นว่าความเหลื่อมล้ำของการเล่นห่วยไต้ดิน โดยประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือและผู้มีรายได้น้อยใช้จ่ายเป็นสัดส่วนต่อรายได้สูงกว่า งานของสุวิทย์ จำเริญ และปิ่นวดี ศรีสุพรรณ (2559) แสดงให้เห็นว่าผู้ขายห่วยในกลุ่มนักศึกษาใช้เครือข่ายคนรู้จักและช่องทางออนไลน์เป็นฐานของการติดต่อซื้อขาย ข้อค้นพบเหล่านี้ชี้ว่าการทำความเข้าใจผู้เป็นเจ้ามือรายย่อยจำเป็นต้องพิจารณาทั้งเหตุผลด้านรายได้ ความสัมพันธ์ และบริบทพื้นที่ มิใช่อธิบายด้วยความชอบการพนันเพียงมิติเดียว

มุมมองพุทธจิตวิทยาต่อการตัดสินใจและผลของการพนัน

สังคาลสูตรอธิบายการพนันในฐานะทางแห่งความเสื่อม โดยเน้นผลที่ตามมาทั้งต่อทรัพย์ ความสัมพันธ์ ความน่าเชื่อถือ และความมั่นคงของชีวิต (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เมื่อนำมาใช้ในฐานะกรอบพุทธจิตวิทยา ประเด็นสำคัญจึงมิใช่เพียงการกำหนดว่าพฤติกรรมใดผิดหรือถูก แต่เป็นการมองวงจรตั้งแต่แรงปรารถนาและแรงกดดัน การเลือกกระทำ การเผชิญผลลัพธ์ การเกิดความตระหนักรู้ และการพิจารณาทางเลือกที่ลดความเสี่ยง แนวทางดังกล่าวช่วยให้การตีความข้อมูลเชิงความเห็นอกเห็นใจต่อบุคคล ขณะเดียวกันก็ไม่ทำให้กิจกรรมผิดกฎหมายกลายเป็นเรื่องปกติหรือถูกทำให้ดูเป็นบวก

จากการทบทวนพบว่า งานส่วนใหญ่เน้นพฤติกรรมของผู้เล่น ปัจจัยเสี่ยง หรือผลกระทบของการพนัน ขณะที่ความรู้เกี่ยวกับ “ประสบการณ์จากมุมมองของเยาวชนผู้ทำหน้าที่เจ้ามือรายย่อยในชนบท” ยังมีจำกัด โดยเฉพาะการเชื่อมโยงแรงผลักดันทางเศรษฐกิจ เครือข่ายสังคม การรับรู้ความเสี่ยง ผลกระทบทางจิตใจ และการทบทวนอนาคตเข้าด้วยกัน การวิจัยนี้จึงมุ่งเติมช่องว่างดังกล่าวด้วยข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้มีประสบการณ์ตรง

กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดกำหนดให้ประสบการณ์การเป็นเจ้ามือห่วยไต้ดินเกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่าง (1) ข้อจำกัดด้านรายได้และโอกาสทางเศรษฐกิจ (2) เครือข่ายสังคมและความไว้วางใจ (3) ความสะดวกจากเทคโนโลยีการสื่อสาร ซึ่งนำไปสู่การเข้าสู่บทบาทและการปรับตัวในการดำเนินกิจกรรม จากนั้นผู้ให้ข้อมูลเผชิญทั้งความเสี่ยง

และผลกระทบ ตลอดจนเกิดการเรียนรู้ตามการรับรู้ของตน ก่อนนำประสบการณ์ไปสู่การทบทวนอนาคตและการวางแผนเปลี่ยนบทบาท กรอบนี้ตีความร่วมกับมุมมองจิตวิทยาที่เน้นการตระหนักต่อผลของการกระทำและความไม่ประมาท โดยไม่ละเลยข้อจำกัดเชิงโครงสร้างของชีวิตในชนบท

วิธีดำเนินการวิจัย

แบบแผนการวิจัยและผู้ให้ข้อมูล

การวิจัยใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อทำความเข้าใจประสบการณ์จากมุมมองของผู้ให้ข้อมูลโดยตรง ผู้ให้ข้อมูลที่มีข้อมูลนำมาวิเคราะห์จำนวน 6 คน ใช้คำว่า “เยาวชน” เป็นคำเรียกเชิงปฏิบัติการให้สอดคล้องกับการศึกษากลุ่มอายุไม่เกิน 25 ปี ซึ่งครอบคลุมช่วงปลายวัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่ตอนต้นเกณฑ์การคัดเลือก ได้แก่ (1) มีประสบการณ์รับซื้อหอยหรือเป็นเจ้าของหอยไม่น้อยกว่า 1 ปี (2) ในช่วงเก็บข้อมูลยังคงเกี่ยวข้องกับการรับซื้อหอย (3) อายุไม่เกิน 25 ปี และ (4) ยินยอมให้ข้อมูลโดยสมัครใจ ทั้งนี้ ช่วงอายุจริงของผู้ให้ข้อมูลคือ 19-25 ปี

การเข้าถึงผู้ให้ข้อมูล

ใช้การคัดเลือกแบบสโนว์บอล (Snowball Sampling) เนื่องจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมผิดกฎหมายเป็นกลุ่มที่เข้าถึงได้ยากและไม่เปิดเผยตัวต่อสาธารณะ เริ่มจากบุคคลที่ผู้วิจัยสามารถติดต่อได้และใช้การแนะนำต่อไปยังผู้ที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ โดยตรวจสอบคุณสมบัติก่อนนัดสัมภาษณ์ทุกครั้ง การใช้เครือข่ายแนะนำต่อช่วยให้เข้าถึงประสบการณ์เฉพาะที่หาได้ยาก แต่มีความเสี่ยงต่ออคติจากเครือข่ายเดียวกัน ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงไม่อ้างความเป็นตัวแทนของเจ้าของหอยเยาวชนทั้งหมด และตีความผลในขอบเขตของบริบทพื้นที่และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเท่านั้น (Gallien, 2021)

เครื่องมือและการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือหลักคือแนวคำถามสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง ครอบคลุมประวัติชีวิตในระดับที่ไม่ระบุตัวตน จุดเริ่มต้นของการเข้าสู่บทบาท รูปแบบความสัมพันธ์กับผู้เกี่ยวข้อง เหตุผลทางเศรษฐกิจและสังคม ความเสี่ยง ผลกระทบต่อชีวิตและจิตใจ การเรียนรู้จากประสบการณ์ และมุมมองต่ออนาคต การสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลใช้เวลาประมาณ 60-90 นาที บันทึกเสียงและบันทึกภาคสนามโดยได้รับความยินยอม นอกจากนี้ใช้การสังเกตเพื่อทำความเข้าใจบริบทและปฏิสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลสัมภาษณ์ การรายงานผลฉบับแก้ไขตัดรายละเอียดเชิงปฏิบัติการที่อาจทำหน้าที่เป็นคำแนะนำในการดำเนินกิจกรรมผิดกฎหมายออก และคงเฉพาะสาระที่จำเป็นต่อการวิเคราะห์ประสบการณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยถอดความข้อมูลจากการสัมภาษณ์ อ่านทบทวนหลายครั้งเพื่อทำความเข้าใจภาพรวม ระบุหน่วยความหมายและสร้างรหัสเบื้องต้น จากนั้นจัดกลุ่มรหัสที่สัมพันธ์กันเป็นหมวดหมู่และสังเคราะห์เป็นประเด็นหลักที่ตอบวัตถุประสงค์ ได้แก่ แรงผลักดันและเส้นทางเข้าสู่บทบาท การดำเนินบทบาทและเครือข่าย ความเสี่ยงและผลกระทบ การเรียนรู้ที่ผู้ให้ข้อมูลรับรู้ และการวางแผนอนาคต พร้อมเปรียบเทียบความสอดคล้องระหว่างข้อมูลสัมภาษณ์กับบันทึกการสังเกตเพื่อเพิ่มความรอบด้านของการตีความ

การคุ้มครองผู้ให้ข้อมูล

เนื่องจากหัวข้อเกี่ยวข้องกับกิจกรรมผิดกฎหมาย การคุ้มครองความลับและลดความเสี่ยงต่อการระบุตัวตนเป็นประเด็นสำคัญของการวิจัยเชิงคุณภาพประเภทนี้ (Surmiak, 2020; Gallien, 2021) จึงใช้คำเรียกผู้ให้ข้อมูลแบบไม่ระบุตัวบุคคล ตัดการนำเสนอรายละเอียดหลายมิติที่อาจประกอบกันจนระบุตัวบุคคลได้ และ

หลีกเลี่ยงข้อมูลเชิงปฏิบัติการที่อาจเพิ่มความเสี่ยงทางกฎหมายหรือความปลอดภัย ผู้ให้ข้อมูลเข้าร่วมโดยสมัครใจ และการบันทึกเสียงกระทำภายใต้ความยินยอม

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์สังเคราะห์ประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลเป็น 6 ประเด็นที่เชื่อมโยงกัน ตั้งแต่แรงผลักดันเข้าสู่บทบาทไปจนถึงการวางแผนอนาคต ดังนี้

แรงผลักดันรายได้และความรับผิดชอบครอบครัว

แรงจูงใจที่ปรากฏร่วมกันคือความต้องการมีรายได้หรือรายได้เสริมเพื่อดูแลตนเองและครอบครัว ผู้ให้ข้อมูลหลายรายอยู่ในครัวเรือนที่รายได้จากเกษตรกรรมหรืออาชีพในพื้นที่ไม่แน่นอน ขณะที่โอกาสงานที่ให้รายได้สม่ำเสมอมีจำกัด การเป็นเจ้ามือรายย่อยจึงถูกมองในเวลานั้นว่าเป็นทางเลือกที่ใช้ทุนไม่สูงและสามารถทำควบคู่กับชีวิตประจำวันได้ เหตุผลของการเข้าสู่บทบาทจึงไม่ได้สะท้อนการติดการพนันเป็นหลักตามคำบอกเล่า แต่สัมพันธ์กับแรงกดดันด้านรายได้และความต้องการพึ่งพาตนเอง

เครือข่ายความไว้วางใจและช่องทางดิจิทัลเป็นทางเข้าสู่บทบาท

การเข้าสู่และดำรงบทบาทเกิดขึ้นผ่านคนรู้จัก เครือข่ายในชุมชน และความไว้วางใจระหว่างผู้ขายกับผู้ซื้อ ผู้ให้ข้อมูลอธิบายว่าการติดต่อมีทั้งการพบกันโดยตรงและการใช้ช่องทางออนไลน์ เทคโนโลยีจึงทำให้การสื่อสารสะดวกและขยายการติดต่อออกจากพื้นที่ใกล้ตัว อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษานี้รายงานเฉพาะลักษณะทั่วไปของช่องทางและความสัมพันธ์ ไม่ลงรายละเอียดขั้นตอนการรับแทง การส่งยอด หรือการโอนเงิน เพื่อไม่ให้บทความกลายเป็นคู่มือเชิงปฏิบัติของกิจกรรมผิดกฎหมาย

ความเสี่ยงด้านกฎหมาย การเงิน และความปลอดภัย

ผู้ให้ข้อมูลรับรู้ชัดว่าห่วยไต่ดินเป็นกิจกรรมผิดกฎหมาย จึงมีความกังวลต่อการถูกดำเนินคดี รวมถึงความเสี่ยงทางการเงินเมื่อเกิดภาระที่ไม่สามารถจัดการได้ตามคาด และความไม่ปลอดภัยจากการเดินทางหรือการพบปะบุคคลหลากหลาย ความเสี่ยงเหล่านี้ทำให้ผู้ให้ข้อมูลบางรายต้องเพิ่มความระมัดระวังและเป็นปัจจัยสำคัญในการพิจารณาว่าจะทำต่อไปในระยะยาวหรือไม่

ผลกระทบต่อการเรียน ชีวิตประจำวัน และภาวะทางจิตใจที่ผู้ให้ข้อมูลรายงาน

ในช่วงใกล้วันออกรางวัล ผู้ให้ข้อมูลที่ยังคงศึกษาอยู่ต้องแบ่งเวลาจากการเรียนไปจัดการภาระที่เกี่ยวข้องกับห่วย บางครั้งทำให้เสียสมาธิหรือขาดเรียน ส่วนผลกระทบด้านจิตใจ ผู้ให้ข้อมูลบางรายรายงานความเครียด ความกดดันจากปัญหาการเงิน ความกังวลต่อความผิดกฎหมาย และความรู้สึกผิดเมื่อถูกตำหนิจากครอบครัว ข้อค้นพบนี้เป็น “ประสบการณ์ทางจิตใจที่ผู้ให้ข้อมูลรายงานด้วยตนเอง” ไม่ใช่การวินิจฉัยทางคลินิก และไม่ได้ตีความเป็นอัตราความชุกของปัญหาสุขภาพจิตในเจ้ามือห่วยเยาวชนทั้งหมด

การเรียนรู้และการปรับตัว

ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนว่าประสบการณ์ทำให้ตนฝึกการจัดการเวลา การสื่อสาร การเจรจา การประเมินความน่าเชื่อถือของผู้คน และการจัดการทรัพยากร อย่างไรก็ตาม ข้อค้นพบนี้ต้องตีความอย่างระมัดระวัง เพราะเป็นการเล่าเรื่องย้อนหลังของผู้ที่ยังคงอยู่ในกิจกรรม ณ ช่วงเก็บข้อมูล จึงอาจมีการให้เหตุผลเพื่อทำความเข้าใจหรือทำให้การตัดสินใจของตนมีความหมาย การเรียนรู้ดังกล่าวจึงอธิบายได้ดีกว่าในฐานะ “การปรับตัวภายใต้เงื่อนไขเสี่ยง” มิใช่ผลดีที่เกิดจากการพนันหรือกิจกรรมผิดกฎหมายโดยตัวมันเอง

การมองบทบาทเป็นเพียงช่วงชั่วคราวและการวางแผนอนาคต

ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ไม่ได้มองการเป็นเจ้ามือห่วยเป็นอาชีพระยะยาว แม้เห็นว่าสามารถสร้างรายได้ในระยะสั้น แต่รับรู้ว่าความเสี่ยงทางกฎหมาย การเงิน และความไม่แน่นอนทำให้ไม่เหมาะกับการสร้างความมั่นคงใน

ระยะยาว จึงมีความตั้งใจเก็บเงินหรือเตรียมเปลี่ยนไปสู่อาชีพอื่นเมื่อมีโอกาส ข้อค้นพบนี้สะท้อนถึงการทบทวนต้นทุนและผลลัพธ์ของการตัดสินใจ มากกว่าการยอมรับบทบาทดังกล่าวเป็นอัตลักษณ์อาชีพถาวร

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยชี้ว่าแรงผลักดันเข้าสู่การเป็นเจ้าของหอยรายย่อยของเยาวชนในชนบทสัมพันธ์กับข้อจำกัดด้านรายได้และความรับผิดชอบต่อครอบครัวมากกว่าความสนใจการพนันเพียงอย่างเดียว ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับงานของเฉลิมพงษ์ พงษ์ประชา (2558) ที่ชี้ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ และขยายความจากงานของสุวิทย์ จำเริญ และปิ่นวดี ศรีสุพรรณ (2559) ซึ่งพบว่าคนหนุ่มสาวบางกลุ่มเข้าไปขายหอยเพื่อหารายได้และลดภาระทางการเงิน ประเด็นสำคัญจึงอยู่ที่การมองพฤติกรรมผ่านทั้งระดับบุคคลและระดับโครงสร้าง เพราะการอธิบายด้วยแรงจูงใจส่วนบุคคลอย่างเดียวอาจมองข้ามความไม่มั่นคงของงานและรายได้ในพื้นที่ชนบท

เครือข่ายคนรู้จัก ความไว้วางใจ และช่องทางออนไลน์เป็นเงื่อนไขที่ช่วยให้กิจกรรมดำเนินต่อได้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาความเสี่ยงของการพนันออนไลน์ในเยาวชนที่พบอิทธิพลของเพื่อน ชุมชน และความสะดวกในการเข้าถึง (ณัฐธินิชา เสี่ยงเครือ และนพรุจ ศักดิ์ศิริ, 2567) และสอดคล้องกับงานทบทวนของ Richard and King (2023) ที่ชี้ว่าการเข้าสู่การพนันของเยาวชนไม่ได้เกิดจากปัจจัยเดียว แต่เป็นผลจากการประกอบกันของปัจจัยส่วนบุคคล สังคม และสิ่งแวดล้อม การเพิ่มบทบาทของเทคโนโลยีจึงควรถูกพิจารณาในฐานะตัวเร่งการเข้าถึงและการคงอยู่ของเครือข่าย มากกว่ามองเป็นเพียงช่องทางสื่อสารที่เป็นกลาง

ด้านผลกระทบ ผู้ให้ข้อมูลรายงานความเครียด ความกดดันทางการเงิน ความกังวลทางกฎหมาย และผลต่อการเรียนหรือชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับภาพรวมระดับประเทศที่พบผลกระทบของการพนันต่อการเงิน สุขภาพจิต และความสัมพันธ์ (ศูนย์วิจัยเพื่อการพัฒนาสังคมและธุรกิจ, 2564) รวมทั้งข้อเสนอในระดับสากลที่มองความเสียหายจากการพนันเป็นปัญหาที่กระจายไปยังหลายมิติของชีวิต (Wardle et al., 2024) อย่างไรก็ดี งานวิจัยนี้ไม่ได้ใช้แบบประเมินทางคลินิก จึงใช้คำว่า “ความเครียดและความกดดันที่ผู้ให้ข้อมูลรายงาน” แทนการสรุปว่าผู้ให้ข้อมูลมีความผิดปกติทางสุขภาพจิต

ข้อค้นพบเรื่องทักษะและการเรียนรู้ต้องตีความอย่างสมดุล แม้ผู้ให้ข้อมูลอธิบายว่าตนเรียนรู้การจัดการสื่อสาร และการเจรจา แต่ข้อมูลจากผู้ที่ยังคงทำกิจกรรมและอาจมีแนวโน้มอธิบายประสบการณ์ให้มีคุณค่าเพื่อรองรับการตัดสินใจของตน นอกจากนี้ การคัดเลือกแบบสโนว์บอลอาจทำให้ผู้ให้ข้อมูลมีเครือข่ายและประสบการณ์คล้ายกัน และการไม่มีข้อมูลจากผู้ที่ถูกเป็นเจ้ามือ ผู้ซื้อ สมาชิกครอบครัว หรือคนในชุมชน ทำให้ยังไม่สามารถตรวจสอบผลกระทบจากหลายมุมมองได้ ดังนั้น จึงไม่ได้สรุปเชิงสาเหตุว่าการเป็นเจ้ามือหอย “พัฒนาทักษะ” แต่สะท้อนให้เห็นว่าเยาวชนพยายามปรับตัวและสร้างความหมายให้กับประสบการณ์ภายใต้ความเสี่ยงและข้อจำกัด

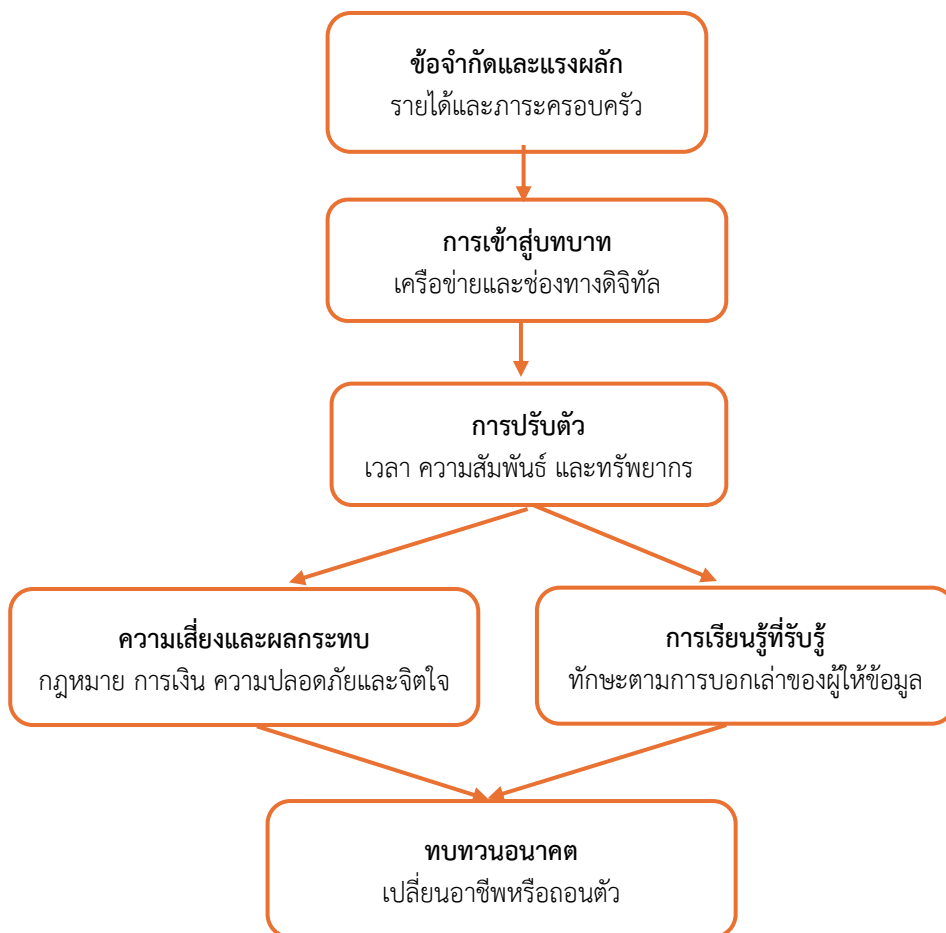
เมื่อพิจารณาผ่านกรอบพุทธจิตวิทยา ข้อมูลสะท้อนวงจรจากแรงอยากได้รายได้หรือการหลุดพ้นจากความไม่มั่นคง ไปสู่การตัดสินใจเข้าไปทำกิจกรรมที่ทราบว่ามีความเสี่ยง ก่อนเผชิญผลที่ทำให้เกิดความกังวล ความรู้สึกผิด และการทบทวนอนาคต ประเด็นนี้สอดคล้องกับสาระของสังคัลลสูตรที่เน้นผลเสียของการพนันต่อทรัพย์ ความสัมพันธ์ และความน่าเชื่อถือ (ที.ปา. (ไทย) 11/247/202-203) การบูรณาการพุทธจิตวิทยาจึงอยากเน้น “การรู้เท่าทันเหตุปัจจัยและผลของการกระทำ” และการส่งเสริมทางเลือกการดำรงชีพที่สุจริตและมั่นคง

มากกว่าการใช้หลักธรรมเพื่อกล่าวโทษบุคคลที่อยู่ภายใต้เงื่อนไขเศรษฐกิจที่จำกัด เพื่อสร้างโอกาสในการพัฒนาเยาวชนต่อไป

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

องค์ความรู้ที่สังเคราะห์ได้คือ การเป็นเจ้ามือห่วยใต้ดินของเยาวชนรายย่อยในชนบทมิใช่เหตุการณ์ที่เกิดจากแรงจูงใจส่วนบุคคลอย่างโดดเดี่ยว แต่เป็น “วงจรประสบการณ์ภายใต้ข้อจำกัดและความเสี่ยง” ซึ่งเริ่มจากแรงกดดันด้านรายได้และความรับผิดชอบ เชื่อมกับเครือข่ายความไว้วางใจและช่องทางดิจิทัล นำไปสู่การเข้าสู่บทบาท การปรับตัว และการเผชิญผลกระทบ พร้อมกันนั้นผู้ให้ข้อมูลสร้างความหมายเชิงการเรียนรู้ให้แก่ประสบการณ์ของตน ก่อนทบทวนความเสี่ยงและวางแผนเปลี่ยนไปสู่อาชีพอื่น แบบจำลองนี้ช่วยแยก “การปรับตัวที่ผู้ให้ข้อมูลรับรู้” ออกจาก “ผลเชิงบวกเชิงสาเหตุ” และทำให้เห็นจุดแทรกแซงสำคัญ ได้แก่ การเพิ่มโอกาสรายได้ การลดการเข้าถึงการพนัน การสนับสนุนสุขภาวะทางจิต และการสร้างทางเลือกอาชีพที่ถูกกฎหมาย

ภาพที่ 1 วงจรประสบการณ์ของเยาวชนผู้เป็นเจ้ามือห่วยใต้ดินภายใต้ข้อจำกัดและความเสี่ยง

สรุป

การศึกษานี้พบว่าเยาวชนเข้าสู่บทบาทเจ้ามือห่วยใต้ดินจากการประกอบกันของแรงกดดันด้านรายได้ ความรับผิดชอบต่อครอบครัว โอกาสงานที่จำกัด และเครือข่ายความไว้วางใจ โดยเทคโนโลยีช่วยให้การติดต่อสะดวกขึ้น การดำรงบทบาทดังกล่าวมาพร้อมความเสี่ยงด้านกฎหมาย การเงิน ความปลอดภัย และผลกระทบต่อการเรียน ชีวิตประจำวัน และภาวะทางจิตใจที่ผู้ให้ข้อมูลรายงาน แม้ผู้ให้ข้อมูลจะอธิบายว่าตนได้เรียนรู้ทักษะบาง

ประการ แต่ข้อค้นพบนี้ควรเข้าใจในฐานะการปรับตัวเฉพาะบริบท ไม่ใช่การยืนยันผลดีของกิจกรรมผิดกฎหมาย ส่วนใหญ่ยังมองบทบาทนี้เป็นทางเลือกชั่วคราวและต้องการเปลี่ยนไปสู่อาชีพที่มั่นคงกว่าในอนาคต

ข้อจำกัดสำคัญคือจำนวนผู้ให้ข้อมูลน้อยและคัดเลือกผ่านเครือข่ายแบบสโนว์บอล ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดเป็นผู้ที่ยังคงทำกิจกรรมในช่วงเก็บข้อมูล จึงอาจเกิด survivor/selection bias และ social desirability bias อีกทั้งไม่มีข้อมูลจากผู้ที่เคยเลิกทำแล้ว ผู้ซื้อ ครอบครัว หรือชุมชนสำหรับตรวจสอบหลายมุมมอง การวิจัยไม่ได้ใช้เครื่องมือวินิจฉัยสุขภาพจิต ผลจึงตีความเป็นความเข้าใจเชิงลึกในบริบทเฉพาะ ไม่อาจขยายอ้างอิงเป็นภาพแทนของเยาวชนผู้เป็นเจ้ามือหวยทั้งหมด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1) หน่วยงานด้านเยาวชนและชุมชนควรพัฒนาทางเลือกด้านรายได้ งานระยะสั้น และการฝึกอาชีพที่เข้าถึงได้จริง เพราะแรงผลักดันสำคัญของผู้ให้ข้อมูลคือความต้องการรายได้และความมั่นคง มิใช่ความชอบการพนันเพียงอย่างเดียว

2) การป้องกันการพนันในเยาวชนควรครอบคลุมทั้งความรู้เท่าทันการพนันและดิจิทัล การจัดการทางการเงิน การรับมือแรงชักชวนจากเครือข่าย และช่องทางช่วยเหลือด้านความเครียดหรือปัญหาหนี้ โดยหลีกเลี่ยงการตีตราผู้ที่ขอความช่วยเหลือ

3) การสื่อสารเชิงพุทธจิตวิทยาควรเน้นความไม่ประมาท การพิจารณาเหตุและผลของการกระทำ และการสร้างสัมมาอาชีพะ/ทางเลือกการดำรงชีพที่สุจริต มากกว่าการใช้ถ้อยคำตัดสินเชิงศีลธรรมเพียงอย่างเดียว

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาเปรียบเทียบผู้ที่ยังเป็นเจ้ามือกับผู้ที่เคยเลิกแล้ว รวมถึงมุมมองของผู้ซื้อ ครอบครัว และคนในชุมชน เพื่อให้เห็นเส้นทางการเข้าสู่และการออกจากกิจกรรมอย่างรอบด้าน

2) ควรเพิ่มความหลากหลายของพื้นที่และใช้การคัดเลือกหลายช่องทางเพื่อลดอคติจากเครือข่ายสโนว์บอล พร้อมกำหนดเกณฑ์หยุดเก็บข้อมูลตาม information power หรือ saturation ที่รายงานอย่างชัดเจน

3) อาจใช้การวิจัยแบบผสานวิธีหรือการติดตามระยะยาวเพื่อประเมินความสัมพันธ์ระหว่างความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ การรับรู้ความเสี่ยง ความเครียด และการเปลี่ยนเส้นทางอาชีพ โดยใช้เครื่องมือสุขภาพจิตที่ผ่านการตรวจสอบเมื่อมีคำถามด้านสุขภาวะทางจิตโดยตรง

เอกสารอ้างอิง

- เฉลิมพงษ์ พงษ์ประชา. (2558). มิติเชิงสังคมของพฤติกรรมการเล่นหวยใต้ดินในประเทศไทย. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*, 8(4), 64–75.
- ณัฏฐนิชา เส็งเครือ และ นพรุจ ศักดิ์ศิริ. (2567). ปัจจัยเสี่ยงและแนวทางการป้องกันการเล่นเกมการพนันออนไลน์ในเยาวชน. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 9(2), 92–105.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศูนย์วิจัยเพื่อการพัฒนาสังคมและธุรกิจ. (2564). *การศึกษาสถานการณ์ พฤติกรรม และผลกระทบการพนันในประเทศไทย ประจำปี 2564*. สืบค้นเมื่อ 25 สิงหาคม 2569, จาก https://www.gamblingstudy-th.org/document_research/217/9/4/cgs-thailand-national-survey-on-gambling-2564/
- สุวิทย์ จำเริญ และ ปิ่นวดี ศรีสุพรรณ. (2559). *เจ้ามือวัยใส หวยใต้ดินในสังคมนักศึกษา*. สืบค้นเมื่อ 25 สิงหาคม 2569, จาก https://www.gamblingstudy-th.org/issues_topic_1/245/1/1/หวย-นักศึกษา/

- Gallien, M. (2021). Researching the politics of illegal activities. *PS: Political Science & Politics*, 54(3), 467–471.
- Moreira, D., Azeredo, A. & Dias, P. (2023). Risk factors for gambling disorder: A systematic review. *Journal of Gambling Studies*, 39(2), 483–511.
- Richard, J. & King, S. M. (2023). Annual research review: Emergence of problem gambling from childhood to emerging adulthood: A systematic review. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 64(4), 645–688.
- Surmiak, A. (2020). Should we maintain or break confidentiality? The choices made by social researchers in the context of law violation and harm. *Journal of Academic Ethics*, 18, 229–247.
- Wardle, H., et al. (2024). The Lancet Public Health Commission on gambling. *The Lancet Public Health*, 9(11), 950–994.
-